

ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2023.17>

М. Кулик,

аспірант

Київського університету інтелектуальної власності та права

В. Тильчик,

доктор юридичних наук, професор,

проректор з наукової роботи

Київського університету інтелектуальної власності

ОБІГ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ (РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ)

Постановка проблеми в її загальному вигляді. Зброя – невід’ємний атрибут розвитку людства, оскільки супроводжує його на всіх етапах еволюції і є маркером передусім технічного прогресу. Сприйняття зброї людиною залежить від умов в яких вона існує чи то змушена існувати, її місця в соціумі, ментальності, в залежності від культури, традицій, внутрішніх та зовнішніх загроз, тощо. Питання перцепції вогнепальної зброї складне, оскільки включає у себе морально-психологічні, соціальні, економічні, безпекові та інші складники.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Крізь призму означених структурних елементів, проблематику обігу зброї (у т.ч. й вогнепальної) вирішували низка вчених в межах власних наукових пошуків, зокрема: у контексті формування та реалізації державної політики – Т. Шумейко, адміністративно-правових засад – С. Параниця, адміністративно-правового режиму – О. Бокій, надання адміністративних послуг – О. Попова, адміністративної відповідальності – І. Васильєв, адміністратив-

но-правового регулювання експертних досліджень зброї – В. Коротаєв, адміністративно-правового забезпечення обігу та застосування – С. Діденко. Науковий доробок з проблематики, що розглядається, постійно поповнюється публікаціями, котрі стосуються окремих соціальних, правових та економічних аспектів обігу вогнепальної зброї. Разом із тим, у більшості наукових праць, здійснено спроби поверхнево запропонувати можливість розширення реалізації «права на самозахист» чи то «права на зброю» без пропозицій котрі спрямовані на вирішення питання формування цілісної системи обігу зброї серед цивільного населення. Таким чином, предмет дослідження потребує більш ґрунтовного дослідження. Причому, додатково актуалізується необхідність перегляду існуючих підходів до обігу зброї серед цивільного населення з урахуванням відкликання низки законопроектів, котрі попередньо (з часів проголошення незалежності України) подані до Верховної Ради України.

Метою даної публікації є аналіз ретроспективи розвитку адміністра-

тивно-правового забезпечення обігу вогнепальної зброї серед цивільного населення з урахуванням політичних реалій на шляху державотворення України.

Виклад основного матеріалу.

Варто констатувати недостатню розробку питання обігу вогнепальної зброї серед цивільного населення, оскільки попри реєстрацію відповідного законопроекту, проведення опитувань, постійного аналізу наслідків повномасштабного вторгнення росії на територію України, що супроводжувалося формуванням цивільних територіальних об'єднань громадян, яким видали вогнепальну зброю з метою відсічі воєнної агресії, фактично ввівши окремі зразки зброї (до цього часу заборонені) в цивільний обіг, тощо, пропозиції вчених та практиків досі не відображені у відповідних правових нормах. У зв'язку із цим, питання адміністративно-правового регулювання обігу вогнепальної зброї серед цивільного населення потребує ґрунтовного переосмислення.

Пізнання ставлення до зброї, її появу, використання, особливості правового регулювання, виготовлення, збуту, транспортування, тощо, у більшості наукових праць починається із характеристики ретроспективи. Знаково, що одним із важливих джерел інформації та ґрунтом для висновків є праці літописців, котрі в своїх історичних нарисах у більшості приділяли увагу значимим подіям військового характеру. І. Печенюк, досліджуючи зброярську справу давньоруської держави у період з середини дев'ятого до першої половини 13 століття зазначає, що цінність праць літописців полягала у тому, що вони будучи очевидцями того часу, приділяли постійну увагу воєнним подіям. Як правило, в доробках такого виду фіксувалося наявність зброї у населення причетного до воєнної служби, а також «цивільної» служби у феодала та/чи іншої

знаті. Означена лінія особливо чітко простежується в таких писемних джерелах як «Повість минулих літ», «Слово о полку Ігоревім» та низка інших літописів. Автором доводиться, що людське життя в таких літописах розглядалося як постійна і безперервна боротьба [18, с. 16]. Наведені твердження відображають результати філософських роздумів про природу людської агресії щодо інших живих істот, зокрема факту виготовлення та застосування зброї [12]. З матеріалістичної точки зору Платона, – будь-яка річ створюється з певною ідеєю, призначенням [10, с. 390]. Призначення предмету (речі) як основна умова її існування віднайшли своє місце в судженнях, наприклад Аристотеля [7, с. 21]. Вважаємо, саме призначення, цільова причина, мета і є системоутворюючим елементом сприйняття речі матеріального світу. Наведене твердження можливо застосувати й до ілюстрації перцепції вогнепальної зброї. І. Васильєв розкриваючи призначення зброї дотримується концепту ідентифікації зброї як «матеріальної речі», застосування якої призводить до шкоди об'єкту стосовно якого вона застосовується. Окремо наголошує на тому, що в основу будь-якої штучної речі матеріального світу покладено мету або ж сенс її прямого призначення – виконання утилітарних завдань [3]. Очевидно, що наведений підхід можливо розвинути у контексті пізнання зв'язків між об'єктами наукового аналізу: людина – зброя. Відтак, виходячи із філософського тлумачення відношення людини до зброї як матеріальної речі, зв'язком між живою істотою та річчю виступатиме потреба людини в знарядді – зброї. Власне, щодо розвитку відповідних знарядь, то як уже було зауважено, у процесі розвитку людства зброя модернізувалася й ставала невід'ємним атрибутом. В свою чергу вогнепальну зброю варто визнати результатом науково-технічного розвитку. Остання теза

уточняється з позиції видового підходу, з урахуванням якого серед системи утворюючих ознак виступає спосіб функціонування зброї (такі доводи представлені, наприклад Б. Малиновські [1]).

Більшість наукових джерел зводять появу вогнепальної зброї до моменту винайдення пороху (напр.: [19, с. 6–7]), а не вогню. Очевидно це пов'язано з недостатністю емпіричних даних та дослідницьких зразків для формування обґрунтованих висновків, а також сучасне бачення конструкції вогнепальних механізмів та пристроїв (напр. [4]) в розвороті удосконалення, саме з технічної точки зору. Разом із тим, варто констатувати достатність інформації про предмет дослідження. А це, у свою чергу, дає можливість ілюструвати сприйняття вогнепальної зброї та обґрунтувати необхідність введення її окремих видів у цивільний обіг в сучасних умовах з урахуванням аксіологічного контексту.

Наявність у цивільного населення вогнепальної зброї протягом усього періоду розвитку людства залежало від політико-правової ситуації в межах конкретної країни чи то території. Насамперед варто зацентувати увагу на ретроспективі розвитку української державності. На нашу думку, цінним для визначеного предмету дослідження є період історії України названий вченими «Нова історія (модерн)» по даний час. Так, з приводу останньої тези, варто зацентувати увагу на тому, що автори-укладачі тритомника праць Д. Яворницького наголошують на авторській концепції дослідника, котрою є феномен виникнення та розвитку козацтва, його ролі в історичній долі українського народу з урахуванням соціальних та економічних факторів, зокрема процес обезземлення селянських мас, що посилювався з року в рік, необхідність захисту своїх класових інтересів, загалом фактори, котрі створювали загрозу мирного життя (татари-кочівники,

тощо), нереалізоване бажання селян перейти до виробництва (націленість на соціально-економічний розвиток), тощо [25, с. 10–11]. Загалом, вченим здійснена характеристика утворення та становлення козацтва, як результату негативного впливу російської імперії та Речі Посполитої. В означених умовах більше чітко простежується перцепція вогнепальної зброї, а також оборот серед цивільного населення. Причому, не переслідуючи ціль ідентифікації конкретного часового періоду появи вогнепальної зброї на території України, видається достатнім ілюстрація зміни політичної ситуації, котра впливала на наявність в осіб вогнепальної зброї та її розповсюдження (цивільний оборот).

У наведений період в цивільного населення зброя мала подвійне значення з урахуванням професійного спрямування (ремесла, основного виду діяльності). Наприклад, якщо основним ремеслом козаків була участь у бойових діях, то зброя закарпатського регіону характеризувалася як, передусім інструмент, у тому числі й вогнепальна, призначена для мисливства. Причому, особливістю зброї козаків було й те, що масовими її видами (розповсюдження набули), як досліджувалося істориками, сільськогосподарський інвентар, який трансформувався у зброю [6]. У подальшому, як зазначав Д. Яворницький, одним із основних видів зброї козака була рушниця, оскільки на думку історика, їх виробляли на території України, а от мушкети використовувалися з 1637 року. З цього часу, кожен борець козацького війська носив при собі чотири пістолі [25, с. 216].

В характеризований період основними подіями були «хвилеподібні» повстання визвольної та антифеодальної боротьби. Серед фактів, котрі описані в історичних нарисах варто зацентувати на так званих «селянських війнах» в Росії (1667–1671 рр.) під керівництвом С. Разіна, а пізніше К. Булавіна. Ілюстрація саме того, що

останні особи заручилися підтримкою Запорізької Січі у своїй боротьбі з царизмом. У подальшому, події розвивалися з урахуванням перманентних спроб встановити повну залежність України від росії. Причому, як вірно зазначає В. Смолій, в рецензії на книгу Д. Яворницького «Історія запорозьких козаків», «... в працях чимало неоднозначних, суперечливих тверджень, не завжди вистачає критичного ставлення до джерел. Але головне в іншому – в умовах коли на сторінках багатьох наукових видань того часу домінували офіційні погляди (заангажовані – *ред. автори статті*), вчений показав об'єктивне місце Запорізької Січі в історії українського народу ...» [22, с. 9–20].

Так, в період «козацької доби» у нормативному сенсі, – володіння, носіння, тощо зброї на території України регулювалися окремими положеннями документів, що визначали межі вольностей запорозьких козаків (наприклад: Карловицький мир 1699 р., трактат 1700 р. про тридцятилітнє перемир'я між росією та Туреччиною, Межовим записом укладеним між росією та Туреччиною 1750, тощо), йшлося передусім про доступ до Чорного моря, який забезпечувався неозброєним особам. Описуючи Запорізьку Січ, істориками наголошувалося про культ зброї, невід'ємним елементом якої були пістолі. Передусім йшлося про святкування церковних свят, а вихід до січової церкви здійснювався в крашому одязі зі зброєю, що свідчила про статус в козацькому війську. Закцентувано увагу на вогнепальній зброї як атрибуту церемоніальних заходів. Під час аналізу різних реєстрів речей козаків зазначалося використання рушниць, інкрустація яких також залежала від положення в запорізькому війську. В дослідженні також резюмується, що усе так зване «низове військо козаків» було забезпечено вогнепальною зброєю, причому військо не було поділене на під-

розділи захисту та підрозділи наступу, а відрізнялося своє універсальністю, що дало змогу констатувати перевагу навіть перед військами країн Західної Європи [25, с. 210, 212, 214, 215, 223]. Про види вогнепальної зброї та вміння козаків її застосовувати зберіглося багато згадок у щоденниках спогадів різних представників військ Польщі, Швеції, Ірландії, тощо [21]. В наукових працях констатується, що за часів Богдана Хмельницького кожен Українець мав шаблю і два пістолі, оскільки за походженням вийшов з козацького роду [15].

С.П. Параниця звертає увагу на винятковому стані козаків у праві володіння зброєю. Це обумовлювалося тим, що козацькі адміністративно територіальні формування знаходились у прикордонних регіонах, а також поруч із місцевостями, де була небезпечна криміногенна ситуація. У випадку повордження власника зі зброєю розпорядженням старшини її відбирали й передавали іншій особі. Обіг зброї, як зазначає автор дисертаційного дослідження, упорядковувалося, наприклад «Правилами про порядок придбання ручної вогнепальної зброї й патронів козацьким населенням» [17, с. 5]. У подальшому, політичний вплив росії на Україну ознаменував зростаюче посилення заборони на обіг зброї серед цивільного населення, оскільки події того часу, як власне і сьогодні, були направлені на повалення «імперського» устрою (зокрема й жорсткої політики) росії. Останній період існування України названо російською експансією [24].

А. Колосок, наводить дані, що свідчать про посилення тоталітарного режиму та укріплення терору в контексті окремих історичних періодів формування нормативної заборони володіння зброєю цивільними особами [9, с. 3]. Так, наприклад: – 1915–17 рр. розправа над мільйонами вірмен після прийняття статті 166 КК Туреч-

чини; – 1933–45 рр. розвиток фашизму в Німеччині супроводжувався прийняттям Указів про вогнепальну зброю і боєприпаси та про зброю (1938 р.); – 1949–76 рр. мільйони антикомуністів стали жертвами політичної верхівки після внесення змін до статей 186, 187 КК (1935 р.) та Закону про безпеку (1957 р.); – 1975–79 рр. більше мільйона представників інтелігенції позбавлені життя після внесення змін до КК (статті 322–328). І насамкінець, факти котрі свідчать про геноцид Українського народу та терор в складі ССРСР після внесення змін до КК стаття 182 (1929 р.) – сталінські репресії та посягання на самоідентичність України [11].

Важливо наголосити на тому, що обіг зброї серед цивільного населення до 1906 року не обмежувався, лише, як було зазначено вище, контроль зводився до здійснення реєстраційно-дозвільних процедур. Після лютневої та жовтневої революцій (1917 р.), повалення царизму та захоплення влади більшовиками, Декретом Ради Народних Комісарів про здачу зброї від 10 грудня 1918 р. безпартійні цивільні особи зобов'язувалися здати усю вогнепальну зброю та боєприпаси, бойову холодну зброю, зокрема й у несправному стані. Виключенням були особи, які проходять військову службу, або уповноважені на носіння зброї. Відповідно Інструкції до декрету Ради Народних Комісарів про здачу зброї, військовим комісарам приписувалося не відбирати зброю (гвинтівки та револьвери) у членів комуністичної партії. А також здійснити перепис усіх номерів зброї, котрої можливо було залишити по одній одиниці. У 1920 році Декретом Ради Народних комісарів про видачу та зберігання вогнепальної зброї та поводження з ним заборонялося зберігання зброї особами, котрі не мають права на неї, а також передача у користування іншим особам. Функція нагляду за оборотом зброї

покладалася на органи міліції [5]. Таким чином, формувалася «партійна еліта» того часу, що у подальшому стало ґрунтом для терору. В Україні також простежувався зв'язок законодавства із законодавством російської імперії. Так, Наказом команданта Першого Галицького корпусу полковника Микітки про здачу населенням вогнепальної та січової зброї, а також усілякого роду амуніції на теренах звільнених від поляків від 24 червня 1919 року наказано усім жителям відповідних регіонів здати зброю, що була отримана з розграблених військових і державних складів за винагороду та під страхом притягнення осіб до відповідальності за злочини проти «оружної» сили та за злочини у співучасті в грабунку [14]. Такий нормативно-правовий акт прийнято під час подій 1917–1921 рр. котрі названо «більшовицько-українська війна» – повномасштабна агресія росії проти УНР [23].

У 1927 році прийнято Адміністративний кодекс УРСР, основним суб'єктом забезпечення запровадження «революційної» законності в адміністративній царині визначено адміністративні органи, передусім міліцію, до функцій якої належало припинення так званих «маловажних праволомств», серед яких пунктом «в» статті 72 Розділу 2 віднесено схов стрільної зброї невійськового зразку без дозволу чи реєстрації встановленим чином, і так само схов пороху в межах, що сягають понад потреби мисливця. Розділом 2 Поділу 13 «Нагляд за виробництвом мисливської зброї і вибухового надіб'я приватними підприємствами й особами» статтями 427–429 встановлювалися особливості виготовлення саме мисливської зброї. Відповідно Поділу 14 «Нагляд адміністративних органів у царині торгу», зокрема підрозділом Б. «Торг зброєю та вибуховим надіб'ям» статтями 467–474 встановлено особливості адміністративного нагляду за виготовленням,

зберіганням, торгівлею, а також реєстрацією зброї [2]. Наведений кодифікований нормативно-правовий акт втратив чинність у 1985 році, підстава – прийняття Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. (чинний по даний час).

Обіг зброї в Україні в «радянській період», як зазначає І. Кіриченко, характеризується тим, що зброя продавалась населенню тільки для полювання та заняттям спортом. У 1930-х роках був введений дозвіл на придбання та зберігання зброї на 3 роки. У 1953 році придбання мисливської гладкоствольної зброї відбувалося без мисливського квитка (котрий був необхідний для придбання мисливської зброї у нормативно-правових актах наведених вище – 1920 року). Єдина процедура придбання та зберігання громадянами мисливської зброї була сформована лише у 1975 році [8, с. 36–50].

Після розпаду СРСР та проголошення незалежності України політика щодо цивільного обігу зброї була направлена на збереження радянської адміністративної моделі, спрямованої на обмеження обігу зброї серед цивільного населення. Разом із тим, досвід попередніх років зобов'язував переглянути підхід до обігу (обороту) вогнепальної зброї серед цивільного населення. Визнано необхідність лібералізації адміністративної моделі обігу зброї в Україні. У період з початку проголошення незалежності України зареєстровано низку проєктів Законів України, що мали на меті врегулювати означені відносини, серед них, зокрема проєкти Закону України: «Про зброю» від 1994 року, «Про обіг зброї невійськового призначення» від 2010 року, «Про цивільну зброю та боєприпаси» від 2014 року, «Про вогнепальну зброю цивільного призначення» від 2014 року, «Про право на цивільну вогнепальну зброю» від 2022 року [16]. Жоден із пропонованих законодавчих актів не прийнято.

Дискусія з приводу доцільності прийняття означених проєктів Законів України поновлювалася та поживалася після відомих трагічних подій (з 2014 року анексія Автономної республіки Крим, з 2022 року після відкритого нападу росії на Україну), однак супроводжувалася відсутністю так званої «політичної волі». Разом із тим, після вторгнення росії на території України особливості обігу зброї серед цивільного населення (дії правового режиму воєнного стану) визначені Законом України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [20] та низкою інших нормативно-правових актів. Вирішення проблематики обігу зброї серед цивільного населення в Україні на сучасному етапі державотворення з урахуванням обставин, що склалися, потребує ґрунтовного опрацювання. Передусім варто погодитися із твердженням окремих дослідників, що нормативне регулювання обігу зброї серед цивільного населення в умовах дії воєнного стану є новим викликом для України. Аналіз подібного зарубіжного досвіду, свідчить про відсутність готових шаблонів для нашої країни у даному контексті [13, с. 253].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Резюмуючи, варто зазначити, що загалом виділяється низка історичних етапів становлення та розвитку так званого «права на зброю», а в межах сучасної термінології здійснюється характеристика системи обігу зброї, зокрема й серед цивільного населення: а) період Київської Русі (населенню було дозволено мати зброю); б) період козацької доби (право на зброю мали козаки); в) період входження України до складу російської імперії (контроль держави за зброєю, яка перебувала в населення); г) період радянської доби (право громадян на володіння зброєю закріплене в нормативно-правових актах з відповідними обмеженнями); д) період незалежності та сучасний стан державотво-

рення в Україні [17, с. 10]. Разом із тим, означена періодизація має низку недоліків, що проявляються у зв'язку із обраним предметом дослідження. Виділені етапи лише опосередковано характеризують власне «право на зброю» для цивільного населення, оскільки період, який включає період Київської Русі та козацької доби (відповідно представленій періодизації), відзначається відсутністю контролюваності обігу зброї у цілому (окрім здійснення спроб реєстраційної та дозвільної діяльності на окремих територія України з 1906 року), нормативною невпорядкованістю цих відносин, передусім відсутністю чітких норм заборон та норм дозволів, пов'язаних із так званним «правом на зброю».

Наступний період після 1917 року – період політико-правового впливу росії, утворення ССРСР та членство України в ньому. Він характеризується роззброєнням цивільних осіб, обмеження цивільного обороту зброї, посилення адміністративно та кримінально-правової охорони відносин, що виникали у зв'язку із реалізацією «права на зброю». Це необхідно було для утвердження політичних більшовицьких еліт, зокрема й у контексті обороту зброї, що призвели до репресій та геноциду Українського народу.

Наступним етапом варто визнати пострадянський період, початок якого стартував із проголошенням незалежності України. Характеризується частковою лібералізацією обігу окремих видів зброї серед цивільного населення (передусім мисливської та пристроїв для відстрілу набоїв спорядженими гумовими наконечниками, тощо) зі збереженням радянських «традицій». Особливістю цього періоду є й соціально-економічні внутрішньо-політичні умови функціонування країни передусім загострення загроз та ризиків посягання на державну безпеку (зубожіння населення, тінізація економіки, тотальна корупція, надмірно високий рівень злочин-

ності, відсутність політичної єдності, залежність від росії зважаючи на радянську спадщину, її постійна політика, направлена на посилення такої залежності, тощо).

Доцільно наголосити на тому, що означена періодизація у її розвитку має включати окремий етап – сучасний стан державотворення, який характеризується консолідацією суспільства у зв'язку із анексією та захоплення територій країни, а також повномасштабним вторгненням росії на територію України, ілюстрацією необхідності упорядкування відносин, передусім адміністративно-правових, що виникають у процесі обороту зброї серед цивільного населення.

Варто констатувати, що проблематика дослідження адміністративно-правового забезпечення обігу зброї серед цивільного населення, з наголосами на ретроспективу політико-правових складників, є комплексною. У зв'язку із наведеним, окремі елементи обраного предмету дослідження будуть розглянуті у подальших наукових публікаціях.

В статті проведено аналіз історичних етапів розвитку обігу зброї серед цивільного населення у взаємозв'язку із розвитком політичної ситуації та упорядкування нормами адміністративного права відносин, що виникають у зв'язку із таким оборотом. Акцентується увага на перцепції вогнепальної зброї, що становить ґрунт для становлення «права на самозахист». В ретроспективному контексті виділено періоди та схарактеризовано їх зважаючи на особливості політико-правового розвитку України. Проаналізовано наявні в науці періодизації обігу зброї серед цивільного населення та запропоновано власні доводи щодо доцільності авторської періодизації. Робиться висновок про те, що виділені у науці етапи лише опосередковано характеризують

власне «право на зброю» для цивільного населення, оскільки період, який включає період Київської Русі та козацької доби (відповідно представлений періодизації), відзначається відсутністю контрольованості обігу зброї у цілому (окрім здійснення спроб реєстраційної та дозвільної діяльності на окремих територіях України з 1906 року), нормативною невпорядкованістю цих відносин, передусім відсутністю чітких норм заборон та норм дозволів, пов'язаних із так званим «правом на зброю». Наступний період після 1917 року – період політико-правового впливу Росії, утворення СРСР та членство України в ньому. Він характеризується роззброєнням цивільних осіб, обмеження цивільного обороту зброї, посилення адміністративно та кримінально-правової охорони відносин, що виникали у зв'язку із реалізацією «права на зброю». Це необхідно було для утвердження політичних більшовицьких еліт, зокрема й у контексті обороту зброї, що призвели до репресій та геноциду Українського народу. Наступним етапом варто визнати пострадянський період, початок якого стартував із проголошенням незалежності України. Характеризується частковою лібералізацією обігу окремих видів зброї серед цивільного населення (передусім мисливської та пристроїв для відстрілу набоїв спорядженими гумовими наконечниками, тощо) зі збереженням радянських «традицій». Особливістю цього періоду є й соціально-економічні внутрішньо-політичні умови функціонування країни передусім загострення загроз та ризиків посягання на державну безпеку (зубожіння населення, мінімізація економіки, тотальна корупція, надмірно високий рівень злочинності, відсутність політичної єдності, залежність від Росії зважаючи на радянську спадщину,

її постійна політика, направлена на посилення такої залежності, тощо). Обґрунтовано доцільність включення окремого етапу – сучасний стан державотворення, який характеризується консолідацією суспільства у зв'язку із анексією та захоплення територій країни, а також повномасштабним вторгненням Росії на територію України, ілюстрацією необхідності упорядкування відносин, передусім адміністративно-правових, що виникають у процесі обороту зброї серед цивільного населення.

Ключові слова: зброя, обіг зброї серед цивільного населення, адміністративно-правове забезпечення, історіографія, право на самозахист, політико-правовий аспект.

Kulyk M., Tylychuk V. Circulation of firearms among the civilian population (retrospective and political-legal aspects)

The article analyzes the historical stages of the development of weapons circulation among the civilian population in relation to the development of the political situation and the regulation of relations arising in connection with such circulation by the norms of administrative law. Attention is focused on the perception of firearms, which is the basis for the formation of the “right to self-defense”. In a retrospective context, the periods are highlighted and characterized taking into account the peculiarities of the political and legal development of Ukraine. The scientific periodization of the circulation of weapons among the civilian population were analyzed, and their own arguments were offered regarding the expediency of the author’s periodization. It is concluded that the stages identified in science only indirectly characterize the actual “right to arms” for the civilian population, since the period that includes the period of Kyivan

Rus and the Cossack era (according to the presented periodization) is marked by the lack of control over the circulation of weapons in general (except for the implementation attempts at registration and permit activity in separate territories of Ukraine since 1906), the regulatory irregularity of these relations, first of all, the absence of clear norms of prohibitions and norms of permits related to the so-called "right to arms". The next period after 1917 is the period of political and legal influence of Russia, the formation of the USSR and Ukraine's membership in it. It is characterized by the disarmament of civilians, the restriction of the civilian circulation of weapons, the strengthening of administrative and criminal legal protection of relations that arose in connection with the realization of the "right to arms." This was necessary for the establishment of the Bolshevik political elites, in particular in the context of arms turnover, which led to repression and genocide of the Ukrainian people. The next stage should be recognized as the post-Soviet period, the beginning of which began with the declaration of Ukraine's independence. It is characterized by the partial liberalization of the circulation of certain types of weapons among the civilian population (primarily hunting and devices for shooting bullets equipped with rubber tips, etc.) while preserving Soviet "traditions". The peculiarity of this period is also the socio-economic and internal political conditions of the country's functioning, primarily the aggravation of threats and risks of encroachment on state security (the impoverishment of the population, the diminution of the economy, total corruption, an excessively high level of crime, the lack of political unity, dependence on Russia due to the Soviet heritage, its permanent policy aimed at strengthening such dependence,

etc.). The expediency of including a separate stage is substantiated – the current state of state formation, which is characterized by the consolidation of society in connection with the annexation and capture of the country's territories, as well as the full-scale invasion of Russia into the territory of Ukraine, illustrating the need to regulate relations, primarily administrative and legal, arising in the process of arms turnover among the civilian population.

Key words: weapons, circulation of weapons among the civilian population, administrative and legal support, historiography, right to self-defense, political and legal aspect.

Література

1. Malinowski B. A Scientific Theory of Culture and Other Essays. Galaxy Books, OUP, New York, 1960. 228 p. 2000. URL: http://monoskop.org/images/f/f5/Malinowski_Bronislaw_A_Scientific_Theory_of_Culture_and_Other_Essays_1961.pdf
2. Адміністративний кодекс УСРР від 12 жовтня 1927 року URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP270014?an=1345>
3. Васильєв Ігор Васильович. Адміністративна відповідальність за порушення правил обігу зброї в Україні : к.ю.н. : спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право : захищена 2017-04-25; . Науково-дослідний інститут публічного права.
4. Вогнепальна зброя / П.Д. Біленчук, А.В. Кофанов, М.В. Салтєвський // Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-35275>
5. Закон про зброю. Декрет Ради Народних Комісарів від 10.12.1918 року <http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/arhiv.php>
6. Исторична довідка – зброя періоду українського козацтва. URL: <https://www.museum.diana-92.com/2013-11-14-00-43-08/kratkaya-spravka/spravka-oruzhie-ukr-kazachestva.html>

7. Шама О. «Органічна» держава Арістотеля як кінцева мета розвитку античного суспільства. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shama_Oleksandr/Orhanichna_derzhava_Aristotelia_iak_kintseva_meta_rozvytku_antychnoho_suspilstva.pdf?PHPSESSID=bv5sjcg5vke359u992clj1aih0
8. Кіріченко І.Г. Адміністративно-правовий порядок забезпечення дозвільної системи. – К. : МВС УРСР, 1994. – 184 с.
9. Колосок А.М. Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/3061/3/legaliz.pdf>
10. Комзюк А.Т. Здійснення дозвільної системи. Адміністративна діяльність. Частина особлива: підручник. Харків: Ун-т внутр. справ, «Еспада», 2000. С. 194–215.
11. Легалізація короткоствольної вогнепальної зброї. URL: <http://revolverclub.org>
12. Смазнова І.С. Агресія і толерантність: філософсько-правовий дискурс : монографія / І.С. Смазнова. – Одеса : Фенікс, 2019. – 378 с.
13. Мельник С.В., Грецьких О.В. Закон про зброю в Україні: воєнна необхідність чи вимога часу? Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264973/260951>
14. Наказ команданта Першого Галицького корпусу полковника Микітки про здачу населенням вогнепальної та січової зброї, а також усілякого роду амуніції. URL: [http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1919%20\(06\)%2024.Myhutka.php](http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1919%20(06)%2024.Myhutka.php)
15. Озброєння запорізьких козаків. URL: <http://prosvit.in.ua/history/zbroya-zaporizki-cossacks.html>
16. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
17. Параниця С.П. Адміністративно-правові засади обігу зброї та пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими снарядами : автореф. дис ... канд. юрид. наук / С.П. Параниця. Ірпінь, 2009. 21 с.
18. Печенюк І.С. Зброярська справа давньоруської держави (середина IX – перша половина XIII ст.) дис... канд. іст. наук: 20.02.22 / Печенюк Ігор Степанович ; Національна академія оборони України. К., 2003. 281 с.
19. Правові підстави та правила застосування вогнепальної зброї і спеціальних засобів самооборони громадянами України. [В.В. Дулгер, О.Т. Ніколаєв, Є.Ф. Бахчеван]. Навчальний посібник. URL: <http://surl.li/gkrxh>
20. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022 р. № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>
21. Савчук О. Аспекти використання ручної вогнепальної зброї запорозькими козаками. Історія давньої зброї. 2014. Дослідження 2014: Зб. наук. пр. К.: Ін-т історії України НАНУ, 2014. С. 192–199.
22. Смолій В.А. Історія запорозьких козаків. У трьох томах. – Т.І. Літопис Українського козацтва. К., 1990. 593 с.
23. УНР. URL: <http://surl.li/cbpbp>
24. Хронологія історії України (російська експансія) URL: <http://surl.li/gtysj>
25. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. У трьох томах. Львів: Вид-во «Світ», 1990. Том перший. 365 с.

